Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori, 2657 So. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 So. Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904.

LETO—YEAR XVIII. Cena lista je $6.00. Entered as second-class matter January 20, 1916, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., pondeljek, 13. julija (July 13), 1925. Subscription $6.00 Yearly STEV.—NUMBER 162

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

PRVI DAN OBRAVNAVE PROTI SCOPESU V DAYTONU

Podrobnosti o izbiranju porotnikov. V prvem spopadu med Darrowom in državnim pravdnikom je zmagal Darrow. Sodnik, ki se vede zelo domače, je prepovedal ploskanje, ko ga je Darrow opozoril, da sodišče ne sme biti teater. Danes bodo klestili vprašanje, če Scopesova stranka lahko pokliče znanstvenike na pričanje.

Dayton, Tenn., 12. jul. — Danes je bil dan pridig, mnogih incidentov in razburjenja v Daytonu. Bryan je imel dve pridigi proti evolucijonistom. Najzanimivejši dogodek se je odigral v metodistovski cerkvi, v kateri je do včeraj pastoroval Howard Gale Byrd. Pastor je povabil znanega modernističnega pridigarja Potterja iz New Yorka, naj danes prevzame njegovo mesto na prižnici in pove svoje mnenje o evoluciji. Čim so cerkveni občani to slišali, so dali Byrdu ultimat, da poruši cerkev, ako stopi Potter vanjo. V njihovi cerkvi se ne bo govorilo o evoluciji! Byrd je pa odgovoril, da rajši odstopi kot pastor, kakor da bi odklonil vabilo. Res je odstopil. — Neki svobodomislec je hotel govoriti na uličnem vogalu. Bil je takoj aretiran in izgnan iz Daytona.

Dayton, Tenn., 12. jul. — Clarence Darrow je danes izjavil, da se Bryan boji znanstvenikov in resnice o evoluciji, zato je proti temu, da bi znanstveniki nastopili kot priče. Darrow bo jutri argumentiral pred sodiščem o tej zadevi.

Dayton, Tenn., 11. jul.—Well, včeraj se je začelo. Proces, ki je razburil Ameriko do zadnje bajte in obudil pozornost vsega sveta, je zdaj v teku. Obravnave, katero je sodnik Raulston otvoril z molitvijo in ji s tem vtisnil pečat verskega značaja, je takoj prvi dan dobila poroto. Bojišče je torej pripravljeno za legalno bitko med znanstvom in biblijo, ki prične z vso furijo v ponedeljek zjutraj. Danes je sodnija zaprta in obe stranki imata dva dni praznik.

Porota, ki odloči, da li je prof. Scopes kriv ali nekriv, sestoji iz enajstih farmarjev in enega komija. Po veri je šest baptistov, štirje metodisti in eden je "učenec Kristusov" (karkoli že to pomeni); samo eden edini porotnik je, ki je dejal, da ne hodi v cerkev in nima nobene vere. Piše se W. J. Robinson in je farmar.

Clarence Darrow, ki je izpraševal porotniške imenovance, je vprašal vsakega, kakšno mnenje ima o evoluciji in če je kaj čital o tem slučaju. Odgovorili so, da ne vedo nič, rekli pa so, da je biblija zanje dosti dobra in ne potrebujejo drugih knjig. Eden, po imenu Jim Riley, je rekel, da ne čita nič. Zakaj ne, je vprašal Darrow. Zato, ker ne znam čitati — je bil odgovor. Ti boš dober porotnik, ga je potrdil Darrow.

"Porota je taka, kakršno smo pričakovali," je rekel pozneje Darrow. "Ako bi iskali porotnikov, ki ne spadajo k cerkvi, bi izbirali do novega leta in še ne bi nič dobili."

Bryan je seveda tudi zadovoljen. Bryan je ves dan molčal. Niti ene ni zinil javno. Ni bil njegov dan. Njegov dan pride v ponedeljek, ko ima sodišče odločiti kakšne vrste evidenco bo upoštevalo.

Med porotniki je neki J. P. Massengill, ki je poleg farmarja tudi pridigar. Darrow ga je vprašal, če je kdaj pridigal proti evoluciji. Odgovoril je, da je, ker on veruje edinole v biblijo.

Ko je bila obravnava formalno odprta in so časnikarski fotografi vzeli prve slike, je državni pravdnik Stewart predložil novo obtožnico proti profesorju Scopesu. Dejal je, da je originalna obtožnica pomanjkljiva, zato je potrebna nova. Sodnik je ugodil. Nato se je vršila pred vsem občinstvom in reporterji formalna procedura obtožitve.

(Dalje na 3. strani.)

Pregled dnevnih dogodkov

Amerika.

Scopesov proces: Bryan se boji znanstvenikov; fanatiki vladajo v Daytonu.

Odkritje nove pračloveške lobanje, ki potrjuje evolucijo.

Zakaj so Združene države imperijalistične.

Pohod stavkarjev v šotorno mesto.

Železniški kralji hitijo z izkoriščanjem.

Po svetu.

Poslanci v jugoslovanskem parlamentu so se zopet stepli.

Angleži in Turki se posmehujejo Ameriki radi evolucijskega procesa.

Čehoslovakija v konfliktu s papežem.

Angleški rudarji odklonili vladino posredovanje za kompromis.

Diplomatje na Kitajskem so se sprli.

Nov dokaz evolucije!

Na dan otvoritve Scopesovega procesa je bila v Palestini izkopana lobanja primitivnega človeka neanderthalskega tipa.

Jeruzalem, 11. jul. — Angleški arheolog Turville-Petre je včeraj v podzemski votlini v Tabghi, nedaleč od Tiberiasa, odkril lobanjo primitivnega človeka. Lobanja je precej podobna lobanjam neanderthalskega človeka, čigar prvi sled je bil najden v Nemčiji. Nahajala se je v plasti kamnenega orodja, ki nalikuje orodju iz kremenca, odkritemu v Mousteriju na Francoskem. To je prva lobanja tega tipa, ki je odkrita v Mali Aziji.

Parada stavkarjev v mesto iz šotorov

Vodil jo je predsednik William Green.

Williamtic, Conn. — Niti vroče solnce ne državna policija kakor ne sovražnost nekaterih drugih prebivalcev ni ustavilo 2500 stavkarjev, ko so po mestnih ulicah porakali proti svojemu novemu mestu iz šotorov. Ustavili so ves promet na cesti. Parado pa je vodil W. Green, predsednik Ameriške delavske federacije kakor tudi odbor Unije tekstilnih delavcev, pri katerih so stavkarji organizirani. Kompanija jih je izgnala iz njih stanovanj, sami so si pa s pomočjo unije zgradili šotorišče, kjer bodo prebivali vsaj dokler ne izvojujo stavke.

Kdo je bil v paradi? Možje, žene, otroci. Pokazali so svojim someščanom kakor tudi importiranim stavkokazom, da so po 18 tednih stavke še vedno trdni v boju proti znižanju mezde. Gotovo so imeli čuden občutek stavkokazi, ko so gledali skozi okna tovarne na korakajoče vrste stavkarjev in njih družin. Stavkokazov je kakih 60 ali 60.

Velik napis pojasnuje motoristom, da je šotorišče last pregnanih stavkarjev iz tekstilne tovarne, pa ne kak udobni park za okrepčilo avtomobilistov. Dviga se pokonci že kakih devetnajst velikih šotorov in po potrebi jih bodo postavljali dalje.

Scopesov proces razburil London

"Fantastična komedija!" pravijo listi. Celo Turki se zgražajo nad ameriansko "kulturo".

London, 11. jul. — Največje mesto na svetu danes gleda na mali Dayton, Tenn., v Ameriki in se čudi in posmehuje. S tem ni rečeno, da vsi prebivalci Londona in Anglije priznavajo evolucijo, kljub temu se jim zdi Scopesov proces zelo smešen.

Listi so sarkastični. Daily Chrpnicle ima naslov: "Najpresenetljivejša obravnava v zgodovini sveta". Nato začenja: "John T. Scopes je danes najvažnejši človek na svetu. Barnum ga lahko zavida."

Drugi listi poročajo, da radio raznaša obravnavo po vsi Ameriki in da tako fantastične komedije, ki se odigrava na sodišču, še ni videl svet.

Daily Herald, glasilo delavske stranke, piše: "Bližamo se svetu perfektnih Bryanov. Bryan je velik govornik. Trideset let še ni zaprl ust, razen kadar spi. Dayton bi moral primorati Bryana, da spi na drevesu na glavnem trgu."

Splošni komentar listov je, da Amerika, ki sicer napreduje industrijsko, je v mnogih ozirih še sto let za Anglijo. "Ako hočemo iti modernemu svetu, pojdimo v Ameriko", pravi Daily News. "Edino Amerika je še lojalna staremu viktorijanizmu."

Carigrad, 11. jul. — Če verjamete ali ne, Turki se posmehujejo Ameriki radi tennesseejske obravnave. Turki! Turški listi so odmerili precej prostora Scopesovemu procesu. Celo karikature imajo. Neki list je prinesel sliko dveh opic; ena se guga na drevesu, druga pa sedi pri mizi in kadi pipo.

Vladni organ "Džumhurijet" (pomeni Republika) piše, da po tej obravnavi bodo morali Američani biti skromnejši v svoji sodbi o Evropi. Nato pravi, da vera, pa naj kristjanska ali mohamedanska, goji divjaštvo in nasprotuje civilizaciji.

"Mi vidimo, da krščanstvo, ki razglaša, da je Galilejec vstal od mrtvih, nasprotuje vsaki napredni ideji in pravi civilizaciji. Krščanstvo je zofistika (zavijanje). Muslimanska vera je tudi zofistika. Cela civilizatorična vloga izlama ni nič drugega kakor pogreta mešanica stare židovske in krstjanske vere in pogrevanje stare grške civilizacije," piše ta list.

Če bi bil kaj takega pisal turški list še pred par leti, bi bil urednik drugi dan obešen.

SMRTNA POGODBA MED DEKLETOM IN POROČENIM MOŠKIM.

New York, — Poročen moški in mlada ženska sta se dogovorila po parmesečnem prijateljstvu, da skupaj umreta. V petek sta šla na izprehod z avtomobilom v Rumson, N. J. Med vožnjo je dekle ustrelila njega in potem še storila samomor. Oba sta takoj umrla. Moški je bil detektivski narednik Henry Wallen, sin policijskega načelnika in oče malega otroka.

Proslava tisočletnice.

Zagreb.—V Zagrebu se še nadaljujejo velike slovesnosti, katere so pričele 21. junija, da proslavijo tisočletnico hrvaške kraljevine. Po ulicah so procesije, katerih se udeležujejo tisoči meščanstva. Velike svečanosti so bile po vsej Hrvaški dne 5. julija. Največje svečanosti pa se bodo vršile v oktobru, ko bodo odkrili velik spomenik Štrosmajerju.

Hud je pritisk na delavce, a $7 podpore, ki jo prejmejo od unije na teden jih vendar vzdržuje pri bornem življenju. So pa delavci vseh vrst narpdnosti, vendar so složni kajti dobro se zavedajo, da so njih interesi skupni.

ZAKAJ SO ZDR. DRŽAVE IMPERIJALISTIČNE

Zato ker imajo njih finančniki investirane miljarde v tujini.

Washington. (F. P.) — Ker sta imperializem in dolarska diplomacija postala enoinisto v svetlem leksikonu ameriške inozemske politike, ima ravnokar dodelano poročilo Narodnega industrijalnega konferenčnega odbora, ki se peča s porastkom privatnega vlaganja kapitala na tujem, kar dvojno vrednost. Ta organizacija, ki je nekaka pritiklina veletrgovatva, pravi, da so skupne vloge privatnega kapitala iz Združenih držav znašale v tujini do $9,090,000,000, od katerega kapitala je vloženih 44.4 procentov v državah Centralne in Južne Amerike. Sprememba je velika. Od leta 1789 do 1820 so evropske mogočne države vsako leto posojevale vojskoviti mladi ameriški republiki po en milijon. Po sto letih, leta 1920 in od takrat dalje pa so Združene države vsako leto posodile Evropi po eno milijardo dolarjev. Takega preobrata pač ne pomni zgodovina.

Izmed vseh vsot ter privatnih vlog jih je šlo 58 procentov v industrijska, finančna in druga podjetja, dočim je ostalih 42% šlo vladam. Okoli petine ameriškega denarja je šlo v Evropo poleg enajst milijard dolarjev, ki jih je posodila ameriška vlada. Ali Kanada je dobila okoli dve petini več in posojila vladam ter vloge v španski Ameriki pa znašajo štiri miljarde. Vlade v španski Ameriki niso prejele posebno dosti od teh kupov denarja, še ene miljarde ne. Več kakor tri miljarde je torej vloženega denarja v podjetjih in koncesijah Južne in Centralne Amerike, za varovanje katerega je včasih zbobnana skupaj ameriška diplomacija, mornarica, včasih tudi vojaštvo.

Konferenčni odbor ugotavlja, da od ustanovitve Združenih držav pa do leta 1914 je skoraj vedno evropski denar prihajal v Ameriko. S svetovno vojno je to gibanje prenehalo, in od takrat se denar steka iz Amerike v Evropo v posojilih. Zdaj je samo v enem letu več vloženega ameriškega kapitala v Evropi, kakor ga je bilo pred vojno osemnajst let skupaj. Znamenito je tudi to, da ni šlo dosti ameriškega denarja v Azijo. Tam se morda prav radi tega Amerika ni izkazala tako imperialistična kakor se ponaša v španski Ameriki.

Angleška vlada bi rada preprečila stavko

Baldwinova vlada je začela posredovati med rudarji in lastniki rovov.

London, 11. jul. — Vlada je včeraj storila prvi korak k intervenciji med rudarji in lastniki premogovnikov v svrho, da prepreči splošno stavko prvih prihodnji mesec. W. C. Bridgeman, prvi lord admiralitete, je povabil k sebi zastopnike rudarjev in govoril ž njimi o možnosti kompromisa. Rudarji so se odzvali, toda konferenco so zapustili z mrkimi obrazi. Vlada jim ne more jamčiti, da bi rudarji obdržali sedemurnik in dobili boljše mezdne pogoje.

Železničarji se tudi pripravljajo na konflikt. Lastniki železnic so jim zavrgli zahtevo za petodstotno povišanje mezde.

PAZITE NA OTROKE!

Chicago, Ill. — Triletna deklica Florence Cordney se je priplazila do vodnjaka na dvorišču in skozi odprtino padla v globočino. Takojšnja pomoč sosedov je bila vendar prepozna. Niti s pulmotorjem niso mogli več deklice spraviti k življenju.

Čehoslovakija v konfliktu s papežem

Češka vlada hoče uvesti državni praznik na rojstni dan Jana Husa, Vatikan se pa upira temu.

Rim, 11. jul. — Vatikan potrjuje poročila iz Prage o novem konfliktu med Čehoslovakijo in katoliško cerkvijo. Papežev nuncij Marmaggi v Pragi se je te dni naglo vrnil v Rim. Njegov odhod je znak protesta proti nameravanemu praznovanju rojstnega dne Jana Husa. Čehoslovaška vlada hoče proglasiti rojstni dan Husa za državni praznik. Cerkev, ki je leta 1415 dala sežgati Husa na grmadi v Konštanci radi krivoverstva, se naravno ne more sprijazniti s tem korakom Čehoslovakije in zato je nastal konflikt.

Med papežem in Čehi so še od prej drugi konflikti, vsled česar je stvar zdaj toliko bolj resna. Nekateri opazovalci vidijo popolen prelom med Vatikanom in Prago ter ločitev cerkve od države kakor v Franciji.

Železnice se podvizajo z izkoriščanjem

Manj uslužbencev mora narediti več dela in za manjšo plačo.

Chicago. (L. Olds za F. P.) — Po železnicah gre več tovora in oskrbe za več potnikov skozi roke manjšega števila uslužbencev in pri nižjih mezdnih stroških. Meddržavna trgovska komisija pokazuje to v številkah kakor tudi posledice tega pospešenega izkoriščanja, ko imajo železnice toliko večje dobičke. Poročilo pokazuje, da so v letošnjem aprilu železnice pravozile za milijardo in pol miljske tonaže več tovora in imele za 4,520,000 vagonskih milj več potnikov z 41,574 manj uslužbenci kot lani. S tem so se mezdni stroški za železnice znižali za dva milijona dolarjev.

Le malo poviška so železnice dovolile pri nekaterih svojih uslužbencih, toda tako da niso nikdar toliko izplačale več kakor bi znašale mezde odpuščenih delavcev. Povprečni železniški uslužbenec je prejel meseca aprila 1925 po $134 ali samo za en dolar več kakor v aprilu lanskega leta. Ampak izboljšana služba, ki jo je uslužbenec nudil radi priganjaškega sistema, pomeni veliko več kakor en dolar za železniške podjetnike.

Znižanja na plačilni listi pokazujejo, da je bilo odslovljenih 8,094 uslužbencev na vlakih in pri strojih. Po delavnicah so odpustili pa ravno enega manj kot trinajst tisoč uslužbencev. Tudi pisarniški železniški uslužbenci so trpeli, kajti odpustili so jih pet tisoč.

Podan je seznam o mezdah, ki so jih prejeli delavci različnih strok, uslužbeni pri železnicah. Najnižje mezde so prejemali uslužbenci pri sekcijah in zapisovalci tovora. Prvi po $73, drugi po $92. Taka je bila njih mezda lani kakor je ostala tudi letos. Po delavnicah so navadni delavci prejeli po $81. Tudi njih do letos ni bila mezda še nič povišana. Pisarji so dobili letos po en dolar več, namreč $128. Električarji ravnotoliko več in so imeli za april po $162. Najboljšo plačo imajo tovorni inženirji, ki so prejeli letos v aprilu $247, lani pa $234.

BUNDESEN ZAHTEVA $25,000 ZA POBIJANJE KOZ.

Chicago, Ill. — Pred časom dovoljenih $4000 v svrho cepljenja raznega uslužbenstva v Chicagu, je poteklo. Zato zahteva zdravstveni komisar Bundesen takojšnjo dovolitev, da mesto potroši $25,000 za daljno uvedenje cepljenja proti nalezljivi bolezni kozam. Dasi koze navadno ne napadajo bolnikov poleti, se je vendar ravno ta čas po bolnišnicah pojavilo par ducatov bolnikov na tej bolezni.

ZOPET PRETEP V BELGRADSKEM PARLAMENTU

Jugoslovanski poslanci so se stepli in poklicani so bili žandarji, da so naredili mir. Podkupninska afera, v katero je zapleten justični minister, je bila povod bitki.

Belgrad, Jugoslavija, 11. jul. —(Poroča A. R. Decker, Chicago Daily News.) —— V četrtek je bilo treba poklicati žandarje, da so naredili mir v jugoslovanskem parlamentu. Poslanci so se zopet stepli.

Dr. E. Lukinič, justični minister, ki je te dni podal ostavko, potem ko je bil obdolžen, da je prejel podkupnino od kneza Thurn-Taxisa, je bil povod pretepu. Lukinič je oprostil knežje veleposestvo sekvestracije, ko je dobil denar. Lukiničevi nasprotniki so tudi obdolžili ministra, da je z državnim denarjem financiral neki časopis, ki je glasilo neodvisnih demokratov. Dr. Lukinič spada k Pribičevičevi skupini neodvisnih demokratov.

Opozicija v zbornici je napadla pribičevičevce radi omenjene korupcije in tedaj se je začela bitka. Pretep se je nadaljeval iz zbornice na hodnike in potem na ulico, kjer so nastopili žandarji in razgnali pretepaške poslance.

Pribičevič je obdolžen, da zavlačuje reorganiziranje vlade, v katero imajo na podlagi kompromisa med Pašičem in Radičem priti trije hrvaški radičevci v vlado, med temi tudi Pavle Radič, nečak Štefana Radiča, kateri je zagnal republiko v koš.

Diplomatje na Kitajskem so se sprli

Francoski poslanik je izstopil iz mirovne komisije. Angleži blokadirali Kanton. Kitajski dijaki pozvali Kitajce na bojkot.

Peking, 11. jul. — Poslaniki velesil so se začeli kavsati med seboj radi ukrepov napram Kitajcem. Poslaniška komisija, ki je skušala doseči mir in poravnavo v Šangaju, mora zdaj gledati za mir v svojih lastnih vrstah. Francoski poslanik je pred nekaj dnevi poročal javno, da je angleška policija vsaj deloma odgovorna za izgrede v Šangaju. To je razpalilo Angleže in odgovorili so z ostro kritiko. Francoski poslanik je nato včeraj izstopil iz komisije.

Hongkong, 11. jul. — Angleški oblastniki so odrezali Kanton od morja. Ustavili so vso plovbo. To je povzročilo pomanjkanje živil in naraščanje cen v Kantonu. Položaj je silno resen.

Šangaj, 11. jul. — Organizacija radikalnih kitajskih dijakov je včeraj objavila deklaracijo, v kateri našteva osem zločinov Velike Britanije, izvršenih nad Kitajci, in poziva kitajsko ljudstvo, naj kaznuje zločine z osemkratnim bojkotom. Dijaki predlagajo, da naj Kitajci bojkotirajo angleške tovarne in družine, denar, blago, ladje zavarovalninske družbe, avtomobile, misijonske šole, zdravnike, advokate in inženirje ter ne prodajo ničesar Angležem.

Japonci niso omenjeni v deklaraciji. To daje vtis, da so se kitajski radikalci pobotali z Japonci in koncentrirali bodo vse napade samo na Angleže.

18 MRTVIH V CHICAGU V DVEH DNEH.

Chicago. — V soboto je 12 oseb izgubilo življenje, v nedeljo pa šest vsled vročine, pod kolesi avtov in v jezeru med kopanjem.

VREME.

Chicago in okolica: V torek jasno in gorko. Temperatura v zadnjih 24. urah: najvišja 88, najnižja 70.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) $5.00 na leto, $2.50 za pol leta in $1.25 za tri mesece; Chicago in Cicero $6.50 na leto, $3.25 za pol leta, $1.65 za tri mesece, in za inozemstvo $8.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovenic National Benefit Society.

Owned by the Slovenic National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada $5.00 per year; Chicago $6.50, and foreign countries $8.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

UNION LABEL APPLIED FOR

Datum v oklepanju n. pr. (Juni 30-25) poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

BRYANOVA REKLAMA.

Bryan se je parkrat potrudil, da postane predsedniški kandidat demokratične stranke. Predsednik ni postal, ampak kandidatura je bila zanj dobra reklama. Vabili so ga na razna predavanja, ki so bila dobro plačana.

Bryan se je postaral. Na predavanja ga niso več vabili, odkar je pokazal svoje državniške zmožnosti, ko je bil ob času Wilsonovega predsednikovanja državni tajnik. Radovednost ljudi, ki hlastajo po senzacijah, je bila nasičena. Poznali so njegove državniške zmožnosti in od njega niso pričakovali kaj novega.

Ampak če so ljudje pozabili na Bryana, ni Bryan pozabil, kako se ustvari reklama, da postanejo ljudje zopet radovedni.

Tam v Floridi in Tennesseeju je poskusil srečo s svojo novotarijo, ki je pravzaprav že zelo stara reč. Pridružil se je ljudem, ki uče, da je vse pribita resnica, kar je zapisanega v bibliji. Znano mu je bilo, da imajo ti ljudje med najbolj nevednimi ljudmi še veliko moč. Ako ti ljudje zanj napravijo reklamo, da bo taka reklama zelo učinkovita. Med temi ljudmi pa niso samo pridigarji, župniki, pastorji in škofje itd., ampak so tudi profesijonalni političarji, ki špekulirajo na človeško neumnost.

In tako se je Bryan zavzel, da legislatura v Tennesseeju sprejme postavo, ki prepoveduje pouk o evoluciji na vseh šolah, ki jih podpira ali vzdržuje država. Bryan je dobro vedel, da je tak zakon protiustaven. Znano mu je bilo, da zvezna ustava govori, da se ne sme sprejeti nobena postava, ki daje kateremu veroizpovedanju prednost. Vedel je, da morajo ustave vseh držav v Uniji sloneti na zvezni ustavi, da so pravomočne. Iz tega sledi, da mu je bilo tudi znano, da bodo ljudje, ki ne verjamejo, da je Bog ustvaril svet v šestih dneh in da je zemlja ploskva, nastopili na sodiščih, da se postava proglasi za protiustavno. Postopanje za proglasitev postave za neustavno je dolgotrajno. Ako se ne doseže uspeh na državnih sodiščih, bo treba zadevo predložiti zveznim sodiščem. Na prvi inštanci je prav malo izgleda, da dosežejo zagovorniki nauka o evoluciji uspeh. Kot porotniki bodo večinoma farmarji, ki ne poznajo nauka o evoluciji. In tako se bo stvar vlekla naprej, je računil Bryan. Dolga bo ta pot. Porabili bodo na čebre tiskarskega črnila za poročila o teh obravnavah. Milijonkrat bo tiskano ime Bryan in povedano, da je Bryan tisti mož, ki trdno verjame, da je Bog ustvaril človeka iz ilovice in dihnil vanj, pa je bil živ.

Bryan je bil v svojih mladih letih velik oboževalec Thomas Jeffersona, ki je spisal izjavo neodvisnosti in je bil eden glavnih borcev za svobodo vesti. Ampak to je bilo zdavnej in Bryanu ne more služiti več v reklamo. Danes je Bryan zagovornik verske ozkosrčnosti, prohibicije itd.

Tam v Floridi prodaja bogata zemljiščna družba svet po visokih cenah. Da gredo stavbišča v denar, se družba poslužuje reklame. Njena atrakcija je Bryan. Ta nastopi enkrat v tednu, mogoče tudi večkrat po potrebi, in s svojim sladkim jezikom pripoveduje poslušalcem razne reči. Družba ima priliko, da takrat razpeča svojo reklamo za svoja zemljišča med ljudstvom.

Naj izpade obravnava v Tennesseeju kakor hoče, evolucije ne bo nihče odpravil. Evolucija je tukaj, lahko je o nji prepričan vsak, ki opazuje, kaj se godi okoli njega.

Evolucija je znanstveni nauk, ne pa sanjske bukvice kakšnega verskega sanjača. Znanost uči človeka, da preišče, kaj je res in kaj ni res. Naj veruje samo to, o čemur se je prepričal, da je res.

To je pa tista velika razlika med znanostjo in vero. Vera uči, da mora človek slepo verjeti vse, kar se mu pripoveduje, da je verska resnica, ne da bi smel preiskavati, ako je resnica.

In zato bo zmagal nauk o evoluciji. Učili ga bodo na svetu, ko se bo Bryan že zdavnej spremenil v atome, iz katerih je sestavljeno njegovo telo.

SLIKE IZ NASELBIN

Greys Lake, Ill. — V sedanji topli sezoni se ponudijo najlepše prilike za razvedrilo in okrepčilo v naravi, ko kako društvo priredi piknik. Vsak delavec si v poletnem času želi iz mesta ven v naravo, da se vsaj v prostem času malo oškoduje in svežega zraka, katerega nima v zaduhli tovarni ter se razvedri v družbi tovarišev, ko v delavnici običajno vidi samo mrke obraze.

Bil sem navzoč na zadnjih dveh piknikih, ki ju je priredila Slovenska narodna čitalnica in Narodni dom iz Waukegana in North Chicaga. Tako se je pa odločil socialistični klub št. 45, da priredi izlet dne 19. julija ravno na tistem prostoru, kot sta bila prejšnja dva piknika.

Naš klub bo priredil nekaj, česar ni bilo opaziti na prejšnjih dveh piknikih. Imeli bomo namreč tudi dobrega govornika iz Chicaga. Pa tudi našim kritikom bo dovoljeno govoriti in javno debatirati do petnajst minut, tako da bo tudi dosti časa za zabavo.

Kdor se rad zasuče, bo imel priliko plesati.

Komur ni znan prostor piknika, naj pride k Narodnemu domu, kjer bodo čakali truki, oz. avtomobili. Na programu bo torej govor, gozdni ples, tekma v vrečah, tekma za ubijanje loncev, dirka z jajci, lov na petelina pa indijanski "sendvič" kakor tudi še dosti drugih zanimivosti. Okrepčila bo dovolj za lačne in žejne. Torej vsi na svidenje na pikniku. — **Louis Kužnik.**

Springfield, Ill. — Slaba prosperiteta je v Springfieldu in okolici. Ponoči in podnevi imamo neznosno vročino, v kateri se rodi toliko ostudnega mrčesa. Podnevi v vročini so muhe, v ponočni sopari pa komarji in tatovi. Road-housi in butlegarji dobro napredujejo, tatovi pa uspešno kradejo. Slednji pridno obiskujejo male in velike prodajalne.

Dne 9. julija so ob pol dveh zjutraj počastili z obiskom še mojo malo trgovino in odnesli nekoliko drobiža, smotk in drugo. Samo italijanske viržinke so pustili, ki so se jim brškone zdele premočne. Delo jim je vsekakor šlo urno izpod rok, kajti po dveh minutah so že odrinili v Dutch kupeju.

Šerif je rekel, da bi že rad enkrat prišel skupaj z banditi, pa jih nikoli ne more zaslediti.

Čikaški suhaški agentje so segli celo k nam. Izsledili so več tisoč galon žganja in ga zasegli kakor tudi na tisoče galon namake. Slučajno sem bil šel tudi sam pogledat plen in videl bele in rdeče mule ter kakih petindvajset velikih kotlov, ki so držali po 25 do 75 galon. Namaka je bila kar v cementnih kadih, vse tako moderno napravljeno s plinom, elektriko, vodo, rezervarji in vsem, da so šerifi potrdili, da je to moral biti res fin business. Butlegarji so razpečavali "mulo" po vseh delih Illinoisa.

Suhaški agentje pa z malim plenom še niso bili zadovoljni. Obiskali so tudi take, ki so imeli nekoliko doma skupanega piva ali vina v kleti. Ko so uvideli, da imajo stanovalci to pijačo le za svojo potrebo, so pustili in jih ne preganjajo. Posebno pa kake kisliče se boje, kateri tudi ne pravijo drugače kakor 'vinegar'.

Naj bi se kdo rojakov ne postopil tu dobiti delo. Naj bo kjer je, tudi če le po enkrat na dan je, sem naj ne hodi, ker tu ni dela. Majne so večinoma zaprte. Tudi mali operatorji bi radi prodali kaj premoga, pa pravijo, da ne morejo dobiti nikakega naročila ko jim velike kompanije pojedo vsa mala in velika naročila. Tako gre pri vsakem podjetju. Denar dela denar in denar je gospodar. — **A. G.**

S peta. — Nesreča ne počiva, temveč drvi ljudi smrti naproti. Frank Pavlin se je dne 5. julija vesel peljal s svojim motornim kolesom na sprehod, dne 8. julija pa je bil njegov pogreb na Gilbertu, Minn., tam kjer že leži njegov pokojni oče, član S. N. P. J., ki je umrl pred dvemi meseci.

S smrtjo mladega Franka je mati izgubila najboljšo podporo. Bil je star nad dvajset let.

Dne 5. julija je nenagloma umrl rojak in brat S. N. P. J. na Chisholmu, Minn., Jakob Zgonk. Star je bil 52 let, doma iz vasi Griže pri Celju. V Ameriko je prišel pred osemnajstimi leti. V stari domovini zapušča štiri otroke; žena mu je umrla že poprej. — **Matija Pogorelc.**

JAVNA GOVORNICA

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev "Prosvete".

Farrell, Pa. — Vročino imamo kakor v peklu. Razlika je le ta, da v peklu nimajo komarjev, kateri nas pikajo na zemlji. V tej vročini se že par mesecev vrti v glavi nekega Trunka. Rekel si je: "Bajgali, sveto leto je. V tem letu bom potrunkal vse napredne časopise: Prosveto, Enakopravnost, Delavsko Slovenijo, Glas Naroda, Proletarca, Glas Svobode. Vprašanje pa je, dali bo podjetnež zmožen od odgovarjati vsem tem listom.

Trunk bi rad videl, da bi delavci živeli še v štirinajstem stoletju, takrat, ko so duhovni še vlačili na grmade in sežigali brezverce ter zatirali ubožno ljudstvo.

V kutarskih cajtengah čitam, da sta se podala na božje pot v Rim pater Kovertica in Tonček Pogrebnik v spremstvu še nekaj drugih Kazimirjevih pristašev. Šli so v Rim zijala prodajat in podpirat starega Laha.

Prva brzojavka od Kazimirja se dobesedno glasi:

V pondeljek opoldne smo sredi oceana srečali velikansko ledeno goro. Pogled na to ledeno goro je bil dokaj strašan za nas romarje. Mislili smo, da bomo še tisti dan vsi v nebesih.

Revni delavci se mi smilijo, ko živijo v tako brezupnem siromaštvu, pa še podpirajo ničvredne navihance. Živijo res še vedno v štirinajstem stoletju in napravili niso niti koraka naprej proti luči in resnici. Na eni strani cerkev, na drugi temna in zaduhla tovarna. Garanje vsaki dan, v nedeljo pa cerkev, to je njih življenje. Tako živijo in tako umirajo. — **Jakob Jert.**

Dogodek iz leta 1910.

V gozdarsko šotorišče št. 37 pri Beachwodu, W. Va., je prišel leta 1910 Kristusov namestnik s svojim mežnarjem. Vprašal je, če bi smel v kempi maševati in spovedovati. Hišni gospodar je pa povedal, da je dosti takih, ki ne znajo angleškega in se ne morejo spovedati. Pojasnil je častitemu, da kar njemu fantje povedo svoje grehe in da on pa angleško duhovniku. Prišel je torej samo maševat v nedeljo.

Pobožni so zvesto molili, zlasti starejši so bili pridni pri maši, mladi fantje pa so častitemu klobuke pod noge metali. Po maši je šel mežnar s peharjem okoli in pobiral. Nabral je vsega $7.80. Gospod je hitro seštel, koliko je namaševal, pa ko je spoznal, da še osem dolarjev ni, se je pričel togotiti, da za toliko vsotico se ne more podajati na nevarno pot v gozdarsko kempo. Čeprav ga ni nič stal vozni listek, ker ga je pripeljala kompanijska lokomotiva, se je jezil, da mu je premalo.

Pa jo je moral pobrati urnih krač, da jih ni dobil po hrbtu. — **J. V., Barberton, O.**

Konflikt med vedo in religijo na Kitajskem

Veliko je pisarenja o probudi Kitajcev. Zapadni narodi, zlasti pa krščanski si že dolgo domišljajo, da je njih sveta dolžnost civilizirati Kitajce. Mudilo se jim je pokristjaniti in izkoriščati Kitajce. Misijonarji in trgovci, poslani z veliko nalogo poučevanja in skoraj popolno ignoranco o kitajski kulturi in tradicijah so se podali na pot. Niti pojma niso imeli o civilizacijski preteklosti tega rumenega plemena. Misijonarji, ki so govorili pripros tosti o Jezusu, so vedeli malo ali nič o znamenitostih misleca Konfucija, ki je živel pet sto let prej kot bajni Krist v krščanski mitologiji. Zdaj hočejo prepričati Kitajce, naj bi verovali v vraže zapada.

Zdi se kakor da kristjanstvo ni civilizirano, razumno, moderno dovolj za takozvane "poganske činke". Dijaki in intelektualci na Kitajskem vodijo revolto proti konservativnemu in tradicijonalnemu vplivu krščanstva, o katerem pravijo kitajski misleci, da je coklja napredku. Krščanstvo spremlja nevarnost tujskega izkoriščanja, katero oboje Kitajci enako sovražijo, ki želijo, da se razvije njih dežela.

Sedanje gibanje je inteligentno in protikrščansko—protimisijonarsko. Izdelano je na podlagi trajne propagande. Krščanstva razumen Kitajec ne smatra nič manj za pogansko kot katero drugo vero. Ne radi tega, da bi morda Kitajci želeli ostati to kar so, pogani, temveč želijo si resnične kulture, svobodne civilizacije, katera navdiha njih boj proti krščanstvu. Njih boj je proti vražarstvu zapadnih narodov. Krščanske misijonarje odklanjajo kot potvorjene civilizatorje, obračajo pa se do resničnih mislecev in umetnikov zapada. Navdušeni so za moderno misel in znanost, in njih protikrščanska propaganda sloni trdno na spoznavanju Darwina, Bertranda Russella, Ibsena in Kropotkina. Oni spoznavajo nezdružljivost znanosti s krščanstvom in krščanstvo smatrajo sovražno znanosti. Zlasti mladokitajci so pragmatični. Oni verujejo v znanost in poizkuse. Bog je po njih mišljenju ne združljiv s poizkusi v laboratoriju. Sveto pismo s svojimi neštetimi čudeži in parabolami se jim zdi otroško in neizmerno vražarsko.

Protikrščanska federacija na Kitajskem se jasno izraža. O religiji pravi, da je konservativna in tradicijonalna ter ne obrodi razumskega napredka. Ona podžiga predsodke in sovraštvo. Religija ne dela za sporazum in harmonijo človeškega rodu. Ona goji vražarstvo, zabranjuje pa prihod znanstvene prosvete. Ona zatira individualnost. Religija ne krepi človeških čutov.

Samospoznavanje, razumski napredek, znanstvena prosveta — to sestoja generalni program kitajskih razumnikov. Noben preučevalec religije ali zgodovine naj bi ne bil preveč presenečen, če vidi, da je religija bila vedno nasprotna tem idealom. Zoperstavljanje religije proti svobodni misli in novim ter boljšim načinom življenja je bilo vedno ogromno.

Razumni Kitajci odločno zavračajo vsako religijo. Zavedajo se, da religija nima nič dobrega zanje. Religija je snop bolno zasnovanih dogem in čudežev; inteligentni Kitajec ne more videti nobenega razumskega triumfa v tem, če vse vraže slone samo na enem božanskem bitju ali pa celem krdelu bogov. Bogovi, naj bodo posamezni, dvojni, trojni ali pa tisočbroji, niso znanstveni. Opetovano torej: Kitajska se hoče izobraziti — resnično izobraziti — ne poneumniti.

ŽENSKE RAZNIH NARODOV.

Opazke italijanskega filozofa.

Italija je znana dežela tujskega prometa, zato je povsem naravno, da so tujci v Italiji prišli mnogokje v domače pregovore. Pa ne samo to. Neki neznani italijanski filozof, ki je gotovo precej dobro opazoval ljudi vseh narodov, zlasti krasni spol, je napisal pred kratkim sledečo karakteristiko ženskih svojstev:

Italijanka se može iz navade, Francozinja iz preračunljivosti, Angležinja iz ljubezni. Italijanka in Francozinja sta možu zvesti samo do konca medenih tednov. Angležinja se mu ne izneveri celo življenje; Nemka pa ljubi še preko groba. Italijanka in Francozinja vodita svoje hčere na ples in v gledališče, Angležinja v cerkev, Nemka pa v kuhinjo. Francozinja je duhovita, Italijanka inteligentna, Angležinja čuvstvena, Nemka dobrodušna. Francozinja in Italijanka se oblačita zelo okusno, Angležinja je malomarna, Nemka priprosta. Italijanka in Francozinja šepetati, Angležinja govori, Nemka debatira. Italijanka se vdaja dvomu, Francozinja bojazni, Angležinja razmišljanju, Nemka veri. Italijanka je lepa, Francozinja dražestna, Angležinja melanholična, Nemka prijazna. Angležinja hodi, Francozinja drvi, Italijanka leti, Nemka teče skokoma. Za to analizo ženskih lastnosti prepuščamo seveda odgovornost filozofu, ki jo je napisal prvi.

Zapustil $5000 svojemu psu.

St. Louis, Mo. — Jacob Siler, star 83 let, ki je umrl te dni, je v oporoki zapustil $5000 za oskrbovanje njegovega psa, ki sliši na ime Joe.

ŽARKOMET

Škripci na škripcih.

Trunk je pred nekaj dnevi izjavil, da katolike ne briga, kaj počenja bedasti Bryan in drugi protestanti tam doli v Tennesseeju. "Ne mešajte nas s protestanti!" je zaklical užaljeni Trunk.

Zadnji petek je pa poročalo dnevno časopisje, da je na predvečer obravnave proti Scopesu prišla v Dayton deputacija prominentnih katoliških lajikov, ki je izrekla simpatije Bryanu in izjavila, da se ameriški katoličani strinjajo s tennesseejskim zakonom.

Radoveden sem, kako se bo Trunk izvlekel iz te smole. Če bi bil Trunk pisal, da se on ne briga, bi bila druga stvar; tako pa je pisal: "Mi katoliki". Kateri katoliki imajo zdaj prav? Ali ne pravim, da ste vsi skupaj čudni?

* * *

Majk, pokloni se svojemu pradedu!

Mr. Ivan Zupan, po domače Majk Cegare, ki gnjete "Glasilo K. S. K. J." in daje nasvete S. N. P. J., kadar si domišlja, da je general v pisani uniformi, je postavil Trunka na laž ali pa ni katolik. Majk kadi prismojenemu Bryanu in želi zmago tennesseejskemu zakonu. Majk je tudi med tistimi, ki na vsak način hočejo, da bi evolucijonisti trdili, da se je Adam razvil iz gorile. Čuj, Majk, zaenkrat naj bo po tvoje! Opice so vsake sorte in Majki so vsake sorte. Če sodim po tvojem pisanju, moram zaključiti, da tvoj praded je bil makako! Pa se dajmo na vaš način!

* * *

Poženruhi se čudijo.

Baroni trdega premoga pravijo, da se čudijo, ker rudarji zahtevajo večjo plačo. Res je čudno. Baroni se bodo nekega dne še bolj čudili...

* * *

Dobre novice iz Jugoslavije.

Zadnji teden niso nikogar obesili.

* * *

To je tista morala

Trunk pravi, da je najbrž osebno poznal tistega kaplana v Halozah, ki je pobegnil v Ameriko, potem ko je počenjal neke perverznosti nad šolskimi otroci. Če ga je poznal ali ne, ni važno. Bolj važno pa je, ko pravi: "Bog mu je že odpustil."

Lepa je taka morala! Delaj kar hočeš, samo da ti Bog odpusti! Lahko si največji lopov, glavno je, da hodiš redno v cerkev, odkladaš grehe v spovednico in plačuješ davek Bogu — pa si dober. Ni čuda, da je na svetu še toliko zločincev in licemercev. Bo že Bog odpustil!

* * *

Prej bo Rim v Rusiji kakor Rusija v Rimu.

Kutarski člankar upa, da se Rusija obrne nazaj, vzame romarsko palico in priroma v Rim.

Gospodje, obrnite se na drugo stran, dobro se pokrijte in še malo posanjajte!

* * *

Pertinentna vprašanja.

Ali Lojze in Majk 'vrjameta', da je svet okrogel?

* * *

Dogodek št. 121.

Najbrž še nihče ne ve, kdo je šel prvi v pekel iz Idrije. Bil je idrijski policaj. Ko smo delavci neke nedelje popoldne vozili goreče kamenje iz žgalnice na idrijsko pokopališče, so baš prinesli policaja iz cerkve in mi smo ga zasuli z gorečim kamenjem. Ranjki dekan nas je vprašal, kdo nam je velel voziti na pokopališče na nedeljo. Ko smo mu povedali, je šel takoj k županu Didiču in mu prepovedal to delo. Tako smo bili rešeni pekla, toda policaj je pa le ostal v peklu. — Ignac Sulgaj.

* * *

Dogodek št. 122.

Moja žena mi je povedala sledeče: Imam dve sestri. Ena ima kmetijo, pobožnega dedca in velik kup otrok. Druga sestra, ki je prí prvi služila, je pa imela nezakonskega otroka. Čim je to izvedel zaplaninski gospod, je takoj našuntal prvo sestro, da ne sme imeti nezakonske matere pod streho. Toliko časa je šuntal, da je morala sestra spoditi sestro od hiše. Še danes mi je hudo, ko se spomnim, kako je sestra z otrokom jokala. — Ignac Sulgaj.

K. T. B.

DELAVSKE NOVICE

(Fed. Press.)

li bo to kaj pomagalo rudarjem?

New Orleans. — American ugar Refining Co. bo od 1. avsta dalje vsak dan požgala se- em sto ton premoga. Prej se pri svoji tovarni posluževala gorivo olja. — Light and ater družba v Mobilu je tudi ustila olje in bo v bodoče poala po 1000 ton premoga na esec.

Delavska banka v Tacomi.

Tacoma, Wash. — Prvi dan oritve banke, ki je lastuje bravščina železničarjev, je bilo ženih $600,000. Poslovanje pričelo 1. julija. Med skladi, so bili prvi dan zaupani banje tudi državni, okrajni in stni denar.

Delavci, proč od mesta dvojčkov!

St. Paul, Minn. — Po časopisv Detroitu in drugih mestih zavajalni oglasi, radi katerih svari organizirano delavstvo St. Paulu in Minneapolisu, da delavci držijo proč od teh st. "Dajte delavskim orgaacijam na severnem zapadu liko, da privedejo razmere do stojnega življenskega stanrda," svetuje delavski list nion Advocate" v Minnesoti.

Brivci dobili stavko.

Union City, N. J. — Brivci so stavki zmagali, da dobijo po 8 tedenske plače in poleg te- 50% od vsega, kar je čez $40 hodkov.

KRVAVA ŠTATISTIKA.

Chicago. — Od novega leta m se je ubilo z avtomobili 385 di samo v Chicagu. Še enega treba, pa bo ravno dve sto tvih radi streljanja. Domača ača je spravila v grob 127 ljud novega leta pa do danes. Običajno se jih v Chicagu vsadan pobije po en par, rani pa veda toliko večje število radi tomobilskih nesreč. V petek pa čuden način ni bilo nobene je nesreče. Čuden slučaj pa je pripetil trgovcu George Gou. Drug avto se je zaletel v govega in ga popolnoma raz- Policija je podvizala na cesti metavati razbite kose avtomoa v gotovem prepričanju, da pod razvalinami mrtvo truplo rečneža. Ampak na začude- vseh se je Gološ zmuzal izpod zdejanega avta popolnoma neškodovan.

enzura za škandalne procese.

London, 10. jul. — Gnili angleki lordi bi radi preprečili poroa v listih o podrobnostih sodh obravnav, ki se tičejo ljubavn afer in drugih družinskih andalov kakršni so se prali eteklo zimo. Lord Darling je eraj predložil v zbornici osnoki prepoveduje tiskanje in zširjanje takih medicinskih, rurgičnih ali fizijologičnih tajlov, ki bi škodovali javni orali. Ker imajo nazadnjaki čino v zbornici, bo cenzurna edloga najbrž sprejeta.

oni, italijanski arheolog, umrl.

Rim, 11. jul. — Giacomo Bo, slavni italijanski arheolog, ki odkopal Forum Romanum in lače cezarjev na palatinskem ibcu ter pomagal vzpostaviti mpanilo v Benetkah, je včej umrl.

RVI DAN OBRAVNAVE PROti SCOPESU V DAYTONU.

(Nadaljevanje s 1. strani.)

oklicani so bili veleporotniki, ki že bili prej obveščeni, da mojo biti prisotni. Sodnik je prečital protievolucijski zakon in otem je čital prvo poglavje iz . pisma, takozvani Genesis, ki isuje, kako je Bog ustvaril neo in zemljo, rastline, živali in oveka. Med čitanjem je bila v orani tišina. Večina poslušalv se je držala, kakor da je v rkvi in Bryan je pobožno zajal oči v strop.

Veleporota je hitro sprejela tožnico in stvar je bila končana. V tem času se je bila dvorana napolnila do zadnjega kotiča. Štiristo oseb je imelo sedeže, akih dvesto je pa moralo stati stenah. V dvorani je vladala lna vročina. Moški so slekli uknje in brez malega vsi so imeli pahljače v rokah.

Obtoženec, prof. Scopes, je sedel poleg svojega očeta pri mizi vojih odvetnikov. Od začetka je bil malo zbegan in je neprestano zardeval. Pozneje se je umiril.

Ko je sodnik naznanil, da je obtožnica v redu, je Darrow zahteval pojasnila glede evidence in prič. Da li bo sodišče dovolilo zaslišanje zvedencev, to je znanstvenikov-strokovnjakov, ki podajo svoje mnenje o evoluciji. Zagovorništvo ima veliko število takih prič na razpolago, ki pridejo prostovoljno in na svoje stroške, toda neumestno bi bilo klicati jih, ako bi sodišče ne upoštevalo njihove evidence.

Po kratki konferenci med odvetniki je državni pravdnik Stewart naznanil, da se vprašanje evidence reši po sestavi porote, to je v pondeljek. Boj za veljavnost evidence bo vsekakor hud. Zagovorništvo ima pripravljeno armado učenjakov, ki bodo pojasnili dejstva evolucije. Tožiteljstvo pa je takoj pri izbiranju porotnikov pokazalo, da ne mara imeti debate o resničnosti ali neresničnosti evolucije. Stewart je ugovarjal, ko je Darrow vprašal prvega porotnika, kaj misli o evoluciji. To je bil prvi spopad. Sodnik je pa odločil, da Darrow lahko izprašuje v tem smislu. Darrow je torej izvojeval prvo prasko. Na vsak odgovor porotnikov, da jim je biblija bolj pri srcu kot vse drugo, je občinstvo burno ploskalo. To je ujezilo Darrowa in apeliral je na sodnika, naj prepove aplavze. Nikjer na sodiščih ni te navade, da bi gledalci ploskali kakor v teatru. To moti proces. Sodnik se je strinjal. Izjavil je, da mora ploskanje prenehati in nihče ne sme v sodni dvorani izražati simpatij za to ali ono stranko.

Sodnik — farmar in podeželski pridigar ter prostodušen človek — se vede zelo domače. Večkrat vstane s svojega sedeža in ogovori znanca med občinstvom, kakor v kaki gostilni. Na eni strani lica mu čepi debel čik. Ko je odprl obravnavo, je sicer prepovedal kajenje, toda stari tobakarji se niso dosti zmenili za njegovo prepoved in kadili so kakor v turški kavarni. Stali so ob steni in puhali dim skozi okna. Ploskanje pa je prepovedal šele potem, ko ga je opozoril Darrow, da sodišče ne sme biti teater.

Weli v tem slučaju je precejšen — teater.

Ko je bila porota sestavljena, je sodnik zopet prečital prvo poglavje biblije.

Zunaj je pa godba igrala "Red Hot Mamma", prodajalci knjig so ponujali lepo vezane zvezke za in proti evoluciji, drugi so pa točili sodavico, limonado, ice-cream, tihotapsko žganje, ki stane deset dolarjev galona!

Azija se probuja

V Šangaju in v Cinkiangu so izbruhnili ponovno hudi nemiri. Kitajci so vdrli v evropske dele mesta, pregnali evropsko prebivalstvo in opustošili njegove hiše. Morale so intervenirati okupacijske čete, ki so le s težavo vzpostavile red. Vse kaže, da se bodo ti nemiri nadaljevali. Najbolj značilno je pa dejstvo, da so pri teh nemirih sodelovali v prvi vrsti kitajski dijaki.

Azija! Ogromni, skoro nepoznani svet neskončne fizične in duševne sile; svet, za katerega so stoletja trenutki in največje, najhujše in najtrajnejše trpljenje !. fatalna nujna potreba za zmago življenja in sreče v novih tisočletjih. Azija, zibelka svojevrstne, a nedosežne in gotovo najpopolnejše filozofije, mati vsakega najvišjega, najširšega in najpredrznejšega človeškega stremljenja, neizčrpni vir razgabljanja in religije, ki je v temi svojih dolgih in težkih stoletij snovala nove mili, rodila nove ideje: on Konfucija in dalje do Palestinskega Nazarenca in še dalje, vse do našega veka: do ruske revolucije, ki je pokazala strmeči Evropi novi obraz svojega neizmernega zaledja.

In vendar, vzlic vsej svoji nedosežni fizični in umstveni sili, je ostala Azija politično podjarmljena, gospodarsko nerazvita. Njene kaste in dinastije, njena verska zagrizenost in imperijalistični pohlep tujih sil, so upropastili te narode politično in ekonomsko. Zaščilna za zgodovino azijatskih držav je okolnost, da niso mogle obstajati brez tiranije, brez diktature posamezníka nad celim narodom. Močne in velike države z demokratično obliko vladavine Azija še ni imela. Ob vsem svojem prirojenem čutu državnosti in državniški sposobnosti, kakor nam Slovanom zdaleka primanjkuje, se niso mogli azijatski narodi dokopati do svobodne, demokratične državne organizacije, v kateri bi soodločeval ves narod in ne samo njegova dinastija ali pa njegove plemiške ali verske kaste. Tiranije so uničile marsikatero dobro prospevajočo azijatsko državo, zaustavile politični razvoj tega ogromnega kontinenta. Da ni bilo tega, da je mogla Azija preko svojih kast in samodržstva do demokracije, do soodločevanja ljudstev pri državnih poslih, danes bi izgledala Evropa in ves svet povsem drugače.

Bilo kakorkoli, baš v današnji dobi se dovršuje v Orijentu silni prerojevalni proces, ki ni več samo mistična umetnost, nego velika odrejena politična in socialna zavest—tudi problem Azije je predvsem gospodarski in socialni—v smeri gospodarske in politične neodvisnosti, svobode in demokracije. Grdi pritisk evropskega imperializma, ki neusmiljeno tlači in eksploatira Azijo, je imel vsaj to dobro stran, da je privedel mlajšo azijatsko generacijo v stik z evropskim mišljenjem in evropskim političnim življenjem.

Azija se probuja. Borbe evropskih narodov za svojo politično, nacionalno in socialno osvoboditev so vplivale tudi na azijatske narode; tudi oni hočejo biti svobodni in samosvoji. Odtod neprestani nemiri, upori, vojne; odtod vsa ta nesigurnost in napetost v daljnem Orijentu, ki traja že nekaj desetletij in ki se bolj in bolj poostruje. Osvoboditi se hočejo evropskega imperializma, zlasti angleškega, ki igra tudi tam predominantno vlogo.

Da upliva tudi ruska revolucija politično in duševno na razvoj prilik v Aziji, ni treba poudarjati. Saj je Rusija sama le najbližja in najmogočnejša predstraža Azije v Evropi. Če bo razvoj ruske revolucije pomagal osvoboditi socialno evropski proletarijat ter obenem probuditi in osamosvojiti politično in socialno tudi fevdalno in avtokratično Azijo, bo pomen te revolucije še vse večji in dalekosežnejši nego je bil pomen francoske revolucije.

Angleški imperijalizem in z njim vsi evropski imperializmi trepetajo ob vsakem najmanjšem revolucijonarnem pojavu v Aziji: saj vedo, da se tam odločuje vprašanje njihove premoči. Odtod tudi vedno večja napetost v odnošajih med Anglijo in Rusijo, med evropskim imperijalizmom in rusko revolucijo.

Azija se dviga; nasilniki in eksploaterji trepetajo. Zavedni proletarijat pa pozdravlja to probuditev kot dokaz, da se nova zavest povsod širi in utrjuje in da je blizu njegova zmaga.

Gh.

Vesti iz Jugoslavije

Delavci protestirajo. Delavstvo Slovenije in Jugoslavije sploh je dne 14. junija protestiralo na javnih shodih v vseh industrijskih krajih proti krivicam, katere mu je prizadjala vlada z naprtenjem novih davkov in z odrekanjem svobodščin. Shodi so se vršili v Ljubljani, na Jesenicah, v Trbovljah, Celju, Zagorju, Tržiču, Litiji, Hrastniku, Štorah, Kranju, Šoštanju, Oplotnici, Muti, Velenju, Prevaljah, Črni pri Prevaljah, Ptuju, Holmcu, Guštanju, Žrečah pri Konjicah in na Vrhniki. Na shodih v vseh teh krajih je bila sprejeta resolucija sledeče vsebine:

Resolucija, sprejeta na nedeljskih zborovanjih združenih strokovnih organizacij in SSJ.—Delavstvo zbrano na protestnih shodih dne 14. junija, ugotavlja po zaslišanju poročil:

1. V takozvani Vidovdanski ustavi, sprejeti pred štirimi leti v konstituanti, govori celo poglavje o socialno ekonomski zaščiti delavskega razreda. Sprejet je bil tudi zakon o zaščiti delavcev in več tozadevnih odredb. S tem naj bi bil delavski razred vsaj nekoliko zaščiten in naj bi imel pravico do boja za boljše in svobodnejše življenje. Ali ti zakoni, pisani na papirju, niso niti malo ovirali vladajoče buržoazije, da ob prvi ugodni priliki potepta vse te zakone in uvede proti delavstvu režim socialne in politične reakcije. Pod izgovorom, da gre za materialne, socialne in kulturne interese celokupnega naroda, se delavski razred vedno bolj politično in socialno zatira. Pod izgovorom, da gre za ohranitev obstoječe države pred "boljševiško nevarnostjo", se ne dovoljuje svobodnega delovanja niti političnim niti strokovnim organizacijam, ki imajo namen ščititi interese delavstva.

2. Novi stanovanjski zakon, gaženje in sabotiranje odredb zakona o zaščiti delavcev, nameravana odprava starostnega in bolezenskega zavarovanja, nikaka zaščita in podpora brezposelnih, protizakonito uvajanje 10—12-urnega dela v obrti kot v industriji, nepriznanje delavskih obratnih zaupnikov, zavlačevanje volitev v O. U. Z. D. in Delavsko zbornico, vse to so protizakonite in skrajno reakcijonarne mere, ki ustvarjajo za delavstvo vedno nevarnejše in obupnejše stanje. Ta nasilja postavljajo delavski razred izven zakona, ker se mu nalaga vedno težje dolžnosti in bremena, a se mu istočasno jemlje zadnje pravice, ki jih uživa delavstvo v vseh modernih obstoječih državah.

3. Višek cinizma kapitalistične reakcije proti delavstvu Jugoslavije pa je po proračunskih dvanajstinah za april, maj, junij določeno obdavčenje vseh delavskih plač brez ozira na eksistenčni minimum. To začasno odredbo se pa namerava ustaliti z novim proračunskim zakonom za l. 1925-26. Dočim predpisuje K § 116 Vidovdanske ustave: "Davek se plačuje po davčni zmožnosti in progresivno," hoče vlada obdavčiti vse sedanje naravnost gladovne delavske plače. Uvesti davek na plače, pri katerih prejemajo kvalificirani in nekvalificirani delavci 20—67 Din dnevno pod življenskim minimom, pomeni delavcu iztrgati zadnjo skorjico kruha izpred ust in vreči vse delavstvo v še večjo obubožanje. Davek na fizično delo in indirektni davki v znesku okroglih deset milijard dinarjev predstavljajo skrajno reakcijonaren in antisocialen poizkus, da se zvali vse težko breme vojnih posledic in krize kapitalističnega gospodarstva na ramena materielno najšibkejšega razreda v državi. Uveljavljenje tega bi imelo za posledico fizičen in moralen propad delovnega ljudstva. Nasprotno pa so neznatno obdavčene banke in posedujoči sloji sploh. Dočim se hoče naložiti vse davčno breme na delavca in kmeta, se hoče z novim proračunom istočasno zmanjšati že itak neznatne kredite za zaščito delavcev in kmetijstva. Taka protiljudska finančna politika vladajoče buržoazije mora težko obstoječo gospodarsko krizo do skrajnosti poglobiti.

4. Delavstvo proti vsemu najenergičneje protestira in zahteva: a) odpravo splošnega davka na delo in uvedbo progresivnega davka. Letni dohodki izpod 80,-000 Din morajo biti davka prosti; b) odpravo kričnih indirektnih davkov in znižanje previsokih carin in taks; c) davčno izenačenje vseh pokrajin Jugoslavije; d) striktno izvajanje zakona o zaščiti vseh delavcev; e) ohranitev 8-urnika in priznanje delavskih obratnih zaupnikov; f) popolno bolezensko in starostno zavarovanje vseh delavcev; h) zidanje delavskih in uradniških stanovanj; i) zaščito brezposelnih; j) razpis volitev v delavske institucije.

Vojaški begunec—ropar. Pred porotnim sodiščem se je moral zagovarjati radi ropa delavec Štefan Falež, rojen leta 1899 v Zg. Polskavi. Od jeseni l. 1919 se je kot vojaški begunec preživljal večinoma z beračenjem in tatvinami, deloma v Jugoslaviji in deloma v inozemstvu. Dne 31. marca 1924 je prišel v Gačnik ter prosil v tamošnji hiši za delo in jelo. Kazal je neke ponarejene dokumente in je prvi dan prenočil pri posestniku Alojziju Šraju, naslednjega dne 1. aprila pa je šel k Frančiški Heričevi in jo prosil, naj mu skuha malo krompirja, češ da ji bo za plačilo razcepil nekaj drv. Ker je bilo že proti večeru in je bila Heričeva sama doma, se ga je zbala in odslovila s kosom kruha, nakar je zaklenila vrata in je šla spat. Okoli 22. ure pa se je prebudila vsled skelečih udarcev na glavo. Obtoženec je namreč vlomil v hišo in napadel Heričevo, ki jo je tolkel z nekim trdim predmetom po glavi ter zahteval: "Denar sem ali pa kri". Poškodbe, ki jih je pri tem dobila Heričeva, so bile sicer lahke, vendar pa je bila vsa omamljena in okrvavljena. Vstala je, šla na kašču, kamor ji je obdolženec sledil, ter mu izročila 260 Din, ki jih je imela spravljene v kovčku. Falež je pri tem vzel še kos mesa, nekaj kruha in en svilen robec, nakar je izginil. Pred hišo je postal in ko je hotela oditi Heričeva k sosedom na pomoč, jo je zapodil nazaj v hišo. Po tem ropu je Faleš izginil iz naše države v Avstrijo in se vrnil šele letos prve dni maja, očividno v nadi, da so sledovi njegovega zločina že zabrisani. Sedaj trdovratno trdi, da on ni izvršil navedenega ropa. Pri konfrontaciji pa so ga vaščani iz Gačnika spoznali za onega, ki je izvršil rop. Frančiška Heričeva je sicer med tem časom umrla, vendar pa so razne priče potrdile identiteto Faleža. Porotniki so potrdili vprašanje hudodelstva ropa, radi česar je bil Faleš obsojen na 8 let težke ječe.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

GLAVNI STAN: 2657-59 SO. LAWNDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS.

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODSEK:

Predsednik Vincent Calnkar; podpredsednik Andrew Vidrich, R. F. D. 7, Box 103, Johnstown, Pa.; gl. tajnik Matthew Turk; tajnik bolniškega oddelka Blas Novak; gl. blagajnik John Vugrich; urednik glasila Jože Zavertnik, upravitelj glasila Filip Godina.

POROTNI ODSEK:

Martin Železnikar, predsednik, Box 276, Barberton, Ohio; Frances A. Tauchar, 2827 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.; John Kršmančič, 13111 Bensington, Ave., West Park, Ohio; Mary Udovich, 2623 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.; John Terčelj, Box 32, Strabane, Pa.

BOLNIŠKI ODSEK:

OSREDNJE OKROŽJE: Blas Novak, predsednik, 2657-59 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VZHODNO OKROŽJE: Jacob Ambrožič, Box 286, Moon Run, Pa. Joseph Zorko, RFD. 2, Box 113, West Newton, Pa.

ZAPADNO OKROŽJE: Anton Šalar, Box 194, Gross Kans., za jugozapad. Frank Klun, Box 399, Chisholm, Minn., za sev. zap. John Golob, Box 144, Rock Springs, Wyo.

Nadzorni odbor:

Paul Berger, predsednik, 2653 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.; Richard J. Zavertnik, R. No. 1, Hinsdale, Ill.; Frank Zajc, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Združitveni odbor:

Predsednik: Frank Aleš, 2124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.; Jakhe Oven, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.; John Olip, 2426 So. Clifton Park Ave., Chicago, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK: Dr. F. J. Kern, 6233 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POZOR! — Korespondenca z glavnimi odborniki, ki delajo v glavnem uradu, se vrši takole:

VSA PISMA, ki se nanašajo na posle gl. predsednika se naslove: Predsedništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE BOLNIŠKE PODPORE SE NASLOVE: Bolniško tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POŠILJATVE IN STVARI, ki se tičejo gl. izvrševalnega odbora in jednote vobče se naslove: Tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE V ZVEZI Z BLAGAJNIŠKIMI POSLI se pošiljajo na naslov: Blagajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Vse pritožbe glede poslovanja v gl. izvrševalnem odboru se naj pošiljajo Paul Bergerju, predsedniku nadzornega odbora, čigar naslov je ugoraj.

Vsi prizivi na gl. porotni odsek se naj pošiljajo na naslov: Martin Železnikar, Box 276, Barberton, Ohio.

Vsi dopisi in drugi spisi, naznanila, oglasi, naročnina in sploh vse kar je v zvezi z glasilom jednote, naj se pošilja na naslov: "PROSVETA", 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Vprašanja in odgovori glede naturalizacije

(Druga serija.)

I.

Vprašanje: Kako dolgo sme prosilec za naturalizacijo biti odsoten od Združenih držav tekom petletne dobe pred vložitvijo prošnje? — **Odgovor:** Na sploh se lahko reče, da modro ravna, kdor se tekom petletne dobe, od dneva vložitve prošnje nazaj računaje, ne odstrani od Združenih držav za več kot **šest mesecev.** Stalnega pravila pa ni. Znani so slučaji, ko je sodnik odrekel državljanstvo prosilcu, ki je bil odsoten mnogo manj od šestih mesecev, in odrekel je državljanstvo ravno radi te odsotnosti. Na drugi strani, zna se za mnogo slučajev, ko je sodnik podelil državljanstvo prosilcem, ki so bili odsotni leto dni in še več, ali so mogli dokazati, da so morali podaljšati svoje bivanje v inozemstvu radi tehtnih vzrokov. Naturalizacijski izpraševatelji se skoraj vedno protivijo podelitvi državljanstva, ako se je odsotnost raztegnila na več kot šest mesecev.

Vprašanje: Kako dolgo sme naturalizirani ameriški državljan ostati v inozemstvu, ne da bi zgubil svoje ameriško državljanstvo? — **Odgovor:** Po pravilu, on sme ostati pet let v katerisibodi inozemski deželi, v svoji rojstni deželi pa dve leti, ne da bi bil v nevarnosti, da se vniči njegov državljanski papir.

Vprašanje: Ako se podam v inozemstvo takoj potem, ko sem postal ameriški državljan, obstoji kaka nevarnost, da zgubim svoje ameriško državljanstvo? — **Odgovor:** Vse je odvisno od vašega namena. Ako se podate le na obisk, ni vaše državljanstvo v nikaki nevarnosti. Ali, ako se tekom petih let po naturalizaciji povrnete v staro domovino ali se preselite kamorkoli drugam izven Združenih držav in se za stalno tam nastanite, morejo vničiti vaš državljanski papir iz razloga, da ste ga pridobili na goljufiv način. Prisegli ste namreč, da je vaš namen nastaniti se za stalno v Združenih državah. Diplomatični in konzularni uradniki Združenih držav, ki se nahajajo v inozemstvu, morajo od časa do časa potom državnega departmenta sporočati justičnemu departmentu imena onih naturaliziranih državljanov, živečih v njihovem delokrogu, ki so se za stalno nastanili v svoji rojstni domovini. Ta določba (section 15) zakona se nanaša le na one naturalizirane državljane, ki gredo v inozemstvo, predno je minulo pet let po njihovi naturalizaciji.

Vprašanje. Ena izmed prič, označenih v moji prošnji za naturalizacijo, se je preselila v drugo mesto. Ali ga sme druga priča nadomestiti? — **Odgovor:** Da. Naznanite to naturalizacijskemu uradniku (naturalization examiner), kajti je mogoče, da on hoče izprašati novo pričo pred zaslišanjem na sodišču.

KOŽNE BOLEZNI

povzročajo mnogo trpljenja v teh slučajih je treba jemati:

SEVERA'S

ESKO

raskuževalno mazilo.

Olajša razdraženje, odpravi srbečico in druge srbeče izpuščaje na koži.

Cena 50 centov.

Poskusite naprej pri lekarju.

DA SKUHAŠ DOBRO PIVO, PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

Imamo v zalogi slad, hmelj, sladkor in vse druge potrebščine. Poskusite in se prepričajte, da je doma pri nas, kuhani vedno le najboljši in najcenejši.

Grocerijam, sladčičarjem in v podajalne železnine damo primerno popust pri večjih naročilih. Pišite po informacije na:

FRANK OGLAR,

6401 Superior Avenue, Cleveland, O.

Dr. N. Korun:

Grobar Jakež

Že je izkopal grob za en rod podvinski; zdaj je pa tudi sam dozorel zanj. Ves slok je in trhel, brez mišic, brez moči.

Pa je že prav, da je tako. Utrujen je življenja in počitka potreben. Zato naj le pride smrt; čim prej, tem bolje. Saj si že tako težko služi kruha. In kaj bo, ko si ga več ne bo mogel!

Nekdaj je bilo pač drugače. Krepak je bil ko hrast in raven ko jelka. Tačas je z rovnico zamahaval, da je jek letel po grobišču, in lopato je zasajal v prst, da so se rezale grude ko vosek.

Moj Bog! Turobno je opravilo, ki ga opravlja, eno najturobnejših na božjem svetu. Jokati bi se moral človek pri njem, jokati se in žalosten biti. Pa sčasoma se mu je tako privadil kakor okopavanju repe in korenja. Kopal je in roval, misleč na bogvekaj, izpozabil se celo, da si je zažvižgal in zapel, dokler ga ni opomnil napol trhel ostanek človeškega trupla, do katerega je dokopal, da tukaj ni kraj veselja. Potem pa je kopal dalje, vsaj navidez resnega obraza, dokler ni bila ob zadnjem mahljaju jama gotova.

In ko so drugi plakali ob grobu, malo da se on ni veselil. Saj mu je delo prineslo srebrn goldinar in na sedmini mu je tudi kaj odpadlo. Človek je že tako sebičen, da bi zgolj iz dobička privoščil svojemu bližnjiku največje zlo. In tako tudi Jakež — Bog mu odpusti in Majka Božija. Potem pa je kopal dalje, da so imeli mrliča v Podvinu.

Ko pa je srebrne goldinarje tak krvavo potreboval! Pod nerodovitne zemlje okoli lesene koče pač ni moglo roditi njega in njegove mnogoštevilne rodbine. Zato je bilo treba delati, trdo delati, da ni revščina potrkala na duri. Pizimi mu je pomagala smrt, ko je češče posegala med njegove sosede, poleti pa, ko so ljudje manj mrli, je dobival zaslužek v Žovneški graščini.

Da, tam v graščini je spoznal tudi svojo rajno ženo Marjeto. Dninarica je bila, kakor je bil on dninar, pa mlada in lepa, kakor je bil on mlad in lep.

Hoj, kako lepo je bilo, ko jo je peljal k poroki! Ona je imela venec na glavi, on pa šopek na prsih. Njej je sreče in stida žarel obraz, on je pa vriskal, da je odmevalo po polju. Na hišne prage so prihajali sosedje, ju gledali in govorili: "Grobar Jakež se ženi. Lep par je to."

Pa to je bilo pred davnim časom. Potem pa je prišlo resno življenje, trud in skrb. Rodbina se je množila od leta do leta, kruh služiti pa so mogle samo štiri roke; pa še te ne dolgo. Ker podnevi ni mogla, je Marjeta delala ponoči, ko so otroci spali. In kaj je žela zato? Sirovost in grdo ravnanje moževo, ki se je ponavljalo tem češče, čim bolj ji je ginevala svežost z obraza. Pa bila je je sama potrpežljivost in tihost. Molčala je in trpela, kakor da bi moralo tako biti. Še solza ji je le redkokdaj pritekla po velem licu. Toda mnogi porodi, trpljenje in pomanjkanje so ji črpali življenski sok ter ji izsesavali mozeg. Onemogla je slednjič, da je morala leči v postelj, ki iz nje ni več vstala.

Uboga Marjeta! Ravno o svetem Martinu bo dvajset let, kar je ostavila njega in devet otročičev. Kako težko je bilo slovo! Z orjaško silo je zbrala zadnje moči, da je, vzravnavši se v postelji, rekla z medlim glasom:

"Jakež, težko zapuščam male otročiče!"

Potem pa je nagnila trudno glavo k večnemu spanju. In ko so otroci klicali mamo, meneč jo vzdramiti, je stal Jakež z najmanjšim detetom v naročju ob njenem zglavju z nabuljenimi očmi kakor pribit. Strašno ga je tiščalo v prsih, da ni mogel ne govoriti, ne jokati. Le ko je umirajočo streslo ob zadnjem vzdihljaju, da so zaječale posteljne stranice, ter so ji prilezle smrtne srage iz vdrtih oči, tedaj je zatulil, kakor obstreljeni volk zatuli v hosti.

In kako je bilo delo, ko je kopal grob za Marjeto. Rovnica je bila težka, kakor da bi bila iz svinca, grude pa trde, kakor da bi bile iz kremena. Na srečo so prišli gospod župnik mimo, ki so rekli, videč kako se trudi:

"Jakež, ti ne boš danes z grobom gotov. Pošljem ti hlapca, da ti bo pomagal."

In prav tako težka, kakor je bila takrat, je rovnica danes, prav tako nerada kakor takrat se zasaja danes lopata v grude.

Gospod župnik so le vedeli, da bo tako. Poklicali so ga davi k sebi in so mu rekli:

"Jakež," so dejali, "stari Bolte je umrl. Jutri bo pogreb. Prišla pa je vrsta do groba, kjer je pokopana tvoja rajnca Marjeta. Že enkrat smo njen grob izpustili. Zdaj jo bo pa treba prekopati. To bo zate gotovo prehudo delo; saj veš, ilovica na našem pokopališču slabo prebavlja. Ali naj pošljem po Lukača, da on namesto tebe izkoplje jamo?"

Jakež je nekaj časa pomišljal, nato pa rekel, otrši si solzo:

"Ni treba pošiljati; bom že sam izkopal. V koči ni božjaka, ne soli. Srebrn goldinar bo zelo prav prišel!"

Toda delo mu kar noče iti od rok. Rovnica je težka, kakor da bi bila iz svinca, prst pa trda, kakor da bi bila sam kremen. Le počasi odgrinja grudo za grudo in pri vsakem mahljaju mu je treba seči po sapo.

Moj Bog! Čas bi bil, da bi že tudi njemu jamo izkopali. Tako rad bi umrl, tako rad bi se združil z rajnko Marjeto. Osamljen je, zapuščen. Mlajši otroci so mu pomrli, starejši se pa razkropili po svetu. Pomnožili so se in poženili, imajo svoje otroke in svoje skrbi. Njega pa se le redkokdaj kdo spominja.

In čim globlje je prikopal, s tem večjo težavo je zamahoval, s tem večjim naporom je metal grude iz jame. Ko se je pa dnu približeval, si kar ni več upal zamahniti z rovnico in zasaditi lopato. Bal se je, da ne bi pohodil morebitnih ostankov. Pa tudi mogel ni, ko bi tudi hotel. Mrzličavost se je ga lotila in mu vzela še zadnje moči.

Počenil je in začel s svojimi koščenimi prsti odgrebati zemljo. Tako vsaj ne bo ničesar poškodil in se nad Marjetinim spominom pregrešil. In čepeč, je grebel ter grebel, pred očmi pa mu je postajalo motno.

Slednjič se je začela redčiti prst in pod njim je zahreščala preperela deska. Vedel je, da je prikopal do krste. Pri drugih prilikah si ni dolgo pomišljal. Saj človek se sčasoma vsemu privadi. Krepko zamahnivši, je druge krati razbil krsto ter ravnodušno pometal netrohle kosce iz jame, da je tako pripravil zadnjemu mrliču sveže ležišče.

Danes pa ne more in ne more. Čisto je opešal. Duši ga in roke se mu tresejo, kakor se trese bilje ob vodi. Malo počiti bo treba. Počitek mu bo dal novih moči, da bo mogel grob dokopati. Mudi se že, ker dan se nagiblje, Boltetov pogreb bo pa jutri zarana.

*

Proti večeru se je stari župnik podvinski, kakor je bila njegova vsakdanja navada, izprehajal po stezi sredi pokopališča ter molil brevir. In ko se je mimogredoč ozrl po novoizkopanem grobu, je zagledal v njem grobarja Jakeža mrtvega. Čepel je na lopati v kotu, njegove steklene oči pa so štrlele v trohljad, ki je ležala križem po grobu.

Agitirajte za "Prosveto"!

RAZNO

Kako obeša Cankovov režim delavce in kmete. — Mnogo smo že pisali o strahotah Cankovovega režima. Ali ne še dovolj. Zločinstva Cankova so tolika, da se zgražajo nad njimi celo meščanski žurnalisti. Poročevalec italijanskega najbolj razširjenega meščanskega dnevnika "Corriere della Sera" popisuje z gnusom in zaničevanjem prizore, ki so se odigrali pri obešenju Fridmana, Kojeva in Zadgorskega. Iz vsake njegove vrstice beremo nizkotnost krvi pijane, divjaške, sadistične bolgarske buržuazije, ki je napravila iz javnega obešenja revolucionarjev — športni meščanski praznik. V poročilu čitamo:

"Od vseh strani so se stekali gosposki avtomobili in kočije. Gospodje in dame meščanske družbe so bile polnoštevilno zastopane. Mnogo teh gledalcev se je preskrbelo z opernimi kukali in fotografskimi aparati. Vse je izgledalo tako, kot da so prišli gledat velik športni dogodek. Na mesto justifikacije je bila postavljena cela vrsta filmskih aparatov. Po obešenju so filmski operatorji in operna kukala mogla opazovati še druge "zabavne" prizore.

Trije rablji so se vrgli na plašč umorjenega Fridmana in se prepirali zato, komu naj pripade plašč. Potem je en rabelj tresel Fridmanovo truplo za lase in z drugo roko je prosil napitnine od meščanskih dam za to svojo produkcijo. Potem so rablji po kosih razprodali vrvi obešencev odličnim gospodom in damam."

Revolucionarji so se kljub vsemu hrabro držali.

Ko je pričela Fridmanova žena jokati, jo je Fridman pomiril z besedami: "Ne jokaj, to je usoda vsakega revolucionarja. To bi morala vedeti od vsega začetka. Ti veš, da sem bil vsak dan obsojen na smrt. Svojo usodo sem vedel v naprej in zato bom vse prenesel." Nato se je obrnil k jetniškemu komandantu in dejal: "Obžalujem, da kralj ni izpolnil prošnje častnega borca, da me odkrito ustrelijo, mesto da me obesijo." Svoji materi je dejal: "Z atentatom v cerkvi nimam nobene zveze."

Fridman je ohranil duševni mir do kraja. Ko ga je pod vislicami vprašal državni pravdnik za poslednjo željo, je Fridman dejal, da naj ne preganjajo njegove družine in da naj vzame rabelj zadnji denar, ki ga ima še on v žepu. Dejal je: Vem, kaj sem delal, vem, da sem bil dejansko revolucionar, kot je odgovarjalo mojemu prepričanju. Ničesar se ne kesam. Atentata na katedralo se nisem udeležil. Prvi je stopil na stolico pod vislicami in mirno čakal, da pride na vrsto. Moral je gledati obešenje svojih dveh sodrugov. Ko je cigan njemu vrgel vrv okrog vratu, mu je še Fridman dejal: "Pazi, pustil sem ti napitnino."

In Cankov obeša in mori dalje. Po zadnjih poročilih je pomorjenih nad 8000 delavcev, kmetov in intelektualcev. Vislice v Sofiji govore, da v boju med buržuazijo in proletariatom ni usmiljenja. Delavci bodo morali maščevati svoje žrtve! To govore sofijske vislice.

Sofijske vislice nam govore: "Delavci in kmetje, združite se! za boj za svobodo!"

Nova univerza v Stambulu. — Turška vlada je preuredila stari Seraskierat, bivše vojno ministrstvo, v Stambulu, kakor se sedaj oficijelno imenuje Carigrad, v univerzo. Čeprav zaradi nezadostnih sredstev ni mogoče prezidati poslopja tako, kakor bi to želeli znanstveni krogi, nudi palača s svojimi mnogimi prostori in dobrimi hodniki prav dostojen sedež za univerzo. Ko bo bivši paradni trg pred poslopjem izpremenjen v park, bo stambulsko vseučilišče na enem najlepših prostorov na svetu.

Na univerzi deluje 133 profesorjev in docentov na vseh štirih fakultetah, od katerih sta medicinska in pravoslovna kot najstarejši najbolj posečani. Na medicinski fakulteti deluje 53 profesorjev, pravoslovni 23, modroslovni 45 in teološki 2.

Profesorji so v splošnem zelo slabo plačani. Mnogo jih mora iskati še postranskega zaslužka in se zato ne morejo tako baviti s svojimi dijaki, kot bi bilo želeti. Navzlic temu je število slušateljev vedno večje in je narastlo letos od 2000 na 3150.

Merodajni krogi upajo, da se bo posrečilo pregovoriti vlado, da postavi za univerzo večje zneske na razpolago. Zato pričakujejo, da postane stambulsko vseučilišče v doglednem času središče vseh učnih zavodov nove turške države.

Orjuna in komunisti v Novem Sadu. V tvornici "Ikarus" v Novem Sadu je došlo do spora med nacijonalističnimi delavci, ki so organizirani v Orjuni ter med Zvezo neodvisnega delavstva Jugoslavije. V Orjuni organizirani delavci niso hoteli vstopiti v komunistično organizacijo, radi česar so komunistični delavci pričeli stavkati. Vodstvo tvornice je pozvalo stavkajoče delavce, naj pričnó zopet delati, ker bi v nasprotnem slučaju poklicalo delavce iz Slavonije. Nato so komunisti zopet pričeli delati.

Agitirajte za "Prosveto"

MEDVLADJE

SOCIALEN ROMAN.

Spisal Jože Pahor.

(Dalje.)

— Prav je, da propade! — se je strastno oglasila gospa. — Prav je, sama si je pisala sodbo! narodi se otresajo okov, čuti se že!

— Krizo imamo, to je res! — je nadaljeval Gruden resno. In iz krize se bomo morali učiti, mi vsi in tudi tisti delavec, ki se danes upira in ki neče poznati avtoritete, izvirajoče iz eksistenčne pravice države.

Obstal je trenutek ves zadovoljen, da je svojo misel tako lepo izrazil.

— Nauke bomo morali poiskati in ločiti pravo in dobro za prihodnost in zavreči, kar je slabega!

— A kdo bo to napravil? — je naglo vprašala gospa ter si popravila z obema rokama bujne, težke lase.

— Kdo? Politik, državnik, časnikar, vsak na svoj način!

— In delavec, ki se upira? — se je smehljal mladi Slak.

— Tudi on! — je rezko poudaril Gruden.

— Bojim se, da bo meril državno misel po obilici kruha! — se je smejal mladi Slak in z njim gospa, ki je imela nenavadno krasne zobe.

Gruden je bil razburjen, pa se je premagoval. Pomislil je. Ali mladi mož kaj ve o bratovi upornosti? Obenem ga je gnevilo, da je žena povsem na strani gosta. Ali ne izdaja s tem, kako je v rodbini?

Mladi Slak je opazil gospejno prijaznost, a si jo je razlagal tako, da gotovo pozna vse njegove razmere in tudi vso vplivnost in važnost v občini. Dobro mu je delo, in ko je videl, da se je razgovor nekam zagozdil, je poprašal rajši, kam mislijo čez poletje.

— Obiščite nas, če nimate že izbranega letovišča? — je povabil in na tihem želel, da bi mogel pokazati vso svojo znamenitost. — Naša dolina je zelo hladna!

Živahno je razlagal, kakšne sprehode in razglede imajo, kakšno solnce in akšen zrak.

— Da, misliti bomo morali, — je odgovorila vidno razveseljena Grudnovka, — zlasti zaradi Iga bomo morali misliti! Bivanje na deželi, sprehodi, zdrava hrana, to bi mu gotovo koristilo! Kaj se ti zdi, Filip?

Gruden je pritrdil in mladi Slak je povedal, da je dovolj prostora in dovolj opreme in da bi bila zanj velika čast, če bi ga obiskali.

— Če bi le zdravnik ne nasprotoval kraju! — je pristavil Gruden, ko se je gost poslavljal.

— Zelo bi nas veselilo! — je ponovil Slak in Grudnovka mu je s svojim lepim smehljajem tako toplo stisnila roko, da ga je razvznelo in da je odhajal čvrst in prožen kakor vzmet, dasi je bil dan zunaj vedno neprijaznejši in ulice polne voda.

Brata Ivana pa ni obiskal.

Slak je kot delovodja vedno ščitil delavce, toda dasi jim je mnogokrat prizanesel, če so kaj zagrešili, jih je vendar trdo prijemal. Če je videl, da delo ne gre v redu, da se delavci preveč izpozabljajo.

Neko jutro je bil poslal dva belilca v poslopje, ki so ga rabili za ranjence. Dal jima je vse potrebno orodje za beljenje, a ko je šel predpoldnem pogledat, kako je z delom, je našel delavca za hišo, ne da bi bila še kaj začela. Klela sta in iskala okrog, ker jima je baje nekdo vse skril, če ne ukradel, čopiče za beljenje, barvilo in bencin, s katerim ga je bilo mešati.

Slak ni kar nič dvomil, da sta kar sama vse poskrila, če ne tudi že prodala. Poznal je predobro oba prevejanca. Razkačilo ga je in če tudi se je znal premagovati, vendar je nepoštenjaka obdelal, da nista vedela, kam bi z očmi. Tatvine so bile sicer pogoste ali takega slučaja vendar še ne! Uvidel je, da ne more več tako naprej, da je treba zlo vsaj omejiti, če ga že ni mogoče preprečiti. Premislil je in preden so popoldne začeli delo, je zbral može krog sebe in povedal vpričo prizadetih, kaj se je zgodilo zjutraj. Kar izgine odslej, to bo treba plačati! Vsakdo bo odgovoren za predmet, ki ga rabi, pa če mu tudi pri plači utržejo. Če je povsod korupcija, se mora ravno delavec boriti proti uji z vestjo, zakaj čim večja je korupcija, tembolj je ravno delavec od nje tepen.

Nekateri so pritrjevali, drugi molčali. A da ne bo vse le prazna grožnja, je Slak takoj napravil izkaz vseh predmetov, ki so jih imeli delavci, trdno odločen preiskovati od časa do časa, kako je z vsem. Tatvine so ponehale, Slak pa ni pri možeh ničesar izgubil, ker so vedeli, da se bo prav tako odločno potegnil zanje, kadar bo potreba, kakor se je trdno ustavil nepoštenosti.

Tri dni pozneje jih je obiskal pri delu Gruden in poklical delovodjo na stran. Izjavil je, na veliko Slakovo začudenje, da je z napredovanjem dela zadovoljen, da priznava z veseljem Slakovo skrbnost in da hoče tudi dejansko pokazati svoje zadovoljstvo.

Kako je mogoče tako hitro menjati obraz? se je vprašal delovodja, ki se je spomnil, s kakšnim odurnim pogledom ga je bil pomeril oni dan visoki uradnik.

Posebne vaje je treba, ga je spreletelo porogljivo, menda bo to v poklicu!

Mržnjo je začutil proti službi, v kateri se je treba tako pretvarjati, in zoprna mu je bila Grudnova prijaznost.

— Storil sem le svojo dolžnost! — je odgovoril. Čutil je, da je vsaka pohvala odveč, Grudnove besede so mu bile neumljive.

Zakaj vse to? se je vprašal. Pa morda ne radi zadnjih tatvin?

Osupnilo ga je, bliskoma se je dvignila misel. Torej je Gruden že dobil poročilo? Ima torej vohuna in izdajico med delavci?

— Kako je z živežem? — je vprašal uradnik redkobesednega moža.

Kratko in nekam jedko je odgovoril Slak.

— Torej pridite k meni, vam bom kaj nakazal!

— Za vse? — je vprašal delovodja.

— Za vas in vašo rodbino!

Spet je Slak obstal. Prvi trenutek bi bil skoro sprejel, pa se je naglo premislil; predstojnik mu je čital borbo v obrazu in tudi že slutil, kaj se vrši v možu.

— Kadar vam ljubo, pridete lahko k meni v urad; na uslugo sem!

Slak pa je že vedel, kaj mu je storiti, nič več ni pomišljal, odklonil je.

— Kadar vam drago! — je odgovoril Gruden z navidez malomarnim obrazom, a Slak je čutil, kako je kruto užaljen.

Ali sem prav storil ali ne? se je vprašal, ko je predstojnik odšel s svojim trdim, okornim korakom. Pogledal je delavca, ki je delal v bližini in slišal ves pogovor, pa mu je bral v očeh, da je storil prav in da bi drugi najbrže ne ravnal tako. Bilo mu je dovolj in ko je moža nekaj vprašal, je čutil, kako je vprašanje daleč od vsega, kar se je ravnokar zgodilo. Nekega neprijetnega občutja pa se ni mogel otresti ves popoldne.

Kakor z otrokom! je mislil. Včeraj je grozil, danes boža! V resnici je tu železen zakon in ni v njegovi oblasti. Gruden več ali manj, to je pravzaprav vseeno! Kdo drug na njegovem mestu bi najbrže tudi ne bil dosti boljši! K večjemu bi videl v nas izžete ljudi, ko vidi ta v nas le predmete, ki jih mora takorekoč vladati, z drugo besedo, čimbolj tlačiti ob tla! S kakšnimi sredstvi, to je vseeno!

Šele proti večeru, ko se je doma lotil s sinom in hčerama običajnega dela, je nekoliko pozabil mučno srečanje z oblastnim Grudnom. Za hišo v globeli so namreč našli sklad zemlje in so jo zdaj večer za večerom znašali na vrt, koder še niso bili napravili doslej gredic.

Sredi dela jih je iznenadil tast, stari Kocjan, ki je živel med vojno v Trstu in ki ga že več let niso videli. Visok in širokopleč, mestno oblečen, s košato, močno osivelo brado, se je znašel med njimi, da bi ga prvi trenotek skoro ne bili spoznali. Pa so bili takoj okrog njega, on jih je pa pozdravljal z močnim glasom.

Izgnali so me iz Trsta, — je povedal brez ovinkov — češ, da puntam mladino, in kam naj grem, če ne semkaj? Tu sem začel, tu bom končal; to mesto je usodno zame, zato ga imam toliko rajši! — A ti, Ivan, ti si doma, kot vidim? Za delj časa?

(Dalje prihodnjič.)

Agitirajte za "Prosveto"!

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA.

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI.

CENE ZMERNE, UNIJSKO DELO PRVE VRSTE.

VSA POJASNILA DAJE VODSTVO TISKARNE. Pišite po informacije na naslov: S. N. P. J. Printery, 2657-59 South Lawndale Avenue, Chicago, Ill.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA.